

*Лебедик Галина Володимирівна,
кандидат економічних наук*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

*Коравська Тетяна Андріївна,
магістрант*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ПОКРИТТЯ

Існування державного боргу для будь-якої країни спричинює певні соціально-економічні наслідки. За рахунок залучених державою додаткових фінансових ресурсів відбувається розширення можливостей держави для економічного зростання. Проте наслідком цього є поява боргів, які у майбутньому необхідно повертати, що відобразиться у зменшенні національного доходу.

Вважається, що внутрішній борг має певні переваги над зовнішнім. Це пояснюється тим, що повернення внутрішнього боргу і виплати відсотків за ним не зменшують фінансового потенціалу держави, тоді як зовнішній борг має у своїй основі вплив капіталу з держави. Державний внутрішній борг гарантується всім майном, що перебуває у власності держави. Платоспроможність держави за зовнішніми позиками залежить насамперед від валютних надходжень, тобто від позитивного сальдо торговельного балансу держави. [1]

Граничний обсяг зовнішнього та внутрішнього боргів не має перевищувати 60% фактичного річного ВВП України. У разі перевищення граничної величини боргу Кабінет Міністрів України зобов'язаний вжити термінових заходів з метою зниження боргу до встановленої величини і нижче [3]. Динаміку державного боргу України наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка Державного боргу України з 2009 по 2019 рр.

Рік	Загальний борг, млн. дол.	Темп приросту, %	Зовнішній борг, млн. дол.	Внутрішній борг, млн. дол.
2009	316 884,6		211 751,7	105 132,9
2010	432 235,4	+36,4	276 745,6	155 489,8
2011	473 121,6	+9,5	299 413,9	173 707,7
2012	515 510,6	+9,0	308 999,8	206 510,7
2013	584 114,1	+13,3	300 025,4	284 088,7
2014	1 100 564,0	+88,4	611 697,1	488 866,9
2015	1 572 180,2	+42,9	1 042 719,6	529 460,6
2016	1 929 758,7	+22,7	1 240 028,7	689 730,0
2017	2 141 674,4	+11,0	1 374 995,5	766 678,9
2018	2 168 627,1	+1,3	1 397 217,8	771 409,3
2019	2 066 922,5	-4,7	1 246 005,3	820 917,2

Значне зростання рівня державного боргу починає відбуватись з 2009 року, що було спричинене світовою фінансовою кризою, яка негативно вплинула і на ситуацію в Україні. Зростання зовнішнього боргу пов'язане і з отриманням позик від Міжнародного валютного фонду.

Проблеми державного боргу залежать не від величини (сума відносно ВВП й обсягу бюджету), а у забезпеченні платоспроможності держави, що визначається важливими чинниками, як: наявність ресурсів, тобто потенційних джерел доходів та

усіх видів самофінансування, динаміка видатків, які залежать від рівня соціально-економічного розвитку країни, бажання кредиторів купувати боргові зобов'язання.

Управління державним боргом полягає в забезпеченні платоспроможності держави, тобто можливості погашення нею своїх боргів. Воно розглядається як комплекс заходів органів державного управління, спрямованих на забезпечення задоволення потреб держави у фінансуванні державного бюджету за рахунок боргових джерел за мінімально можливих витрат у середньо - та довгостроковій перспективі з прийнятним рівнем ризиків, а також спрямованих на розвиток і підтримку внутрішнього ринку державних цінних паперів. У процесі управління державним боргом вирішуються такі завдання:

- пошук ефективних умов запозичення коштів (мінімізації вартості боргу);
- недопущення нецільового і неефективного використання запозичених коштів;
- забезпечення своєчасної та повної сплати суми основного боргу та нарахованих відсотків;
- визначення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями ;
- забезпечення стабільності валютного курсу та фондового ринку

Обслуговування і погашення державного боргу здійснюється у процесі виконання державного бюджету. Міністерство фінансів України та НБУ беруть участь у залученні та розміщенні коштів, а функцію погашення та обслуговування державного боргу виконує Державна казначейська служба України.

Важливою сферою управління державним боргом є випуск нових позик. Держава має визначити умови їх емісії: рівень дохідності, термін дії, спосіб виплати доходів, пільги кредиторам та ін. [2]

Українська економіка стала на шлях стійкого економічного зростання. Економічне відновлення країни супроводжується підтримкою з боку міжнародних організацій, в т. ч. у формі надання кредитів на пільгових умовах. У середньостроковій перспективі основною метою України в управлінні державним боргом є залучення необхідного фінансування за найнижчої можливої вартості з урахуванням ризиків. [4] Пріоритети боргової політики України повинні враховувати особливості сучасного етапу соціально-економічного та історичного розвитку країни, і полягають у наступному:

- оптимізація структури державного боргу, переважно, шляхом використання облігаційних позик;
- визначення ризиків залучення різних видів боргових інструментів і сценарний аналіз їх мінімізації;
- фінансове планування обслуговування та погашення державного боргу в розрізі декількох часових періодів: місяць, квартал, рік і більше, що підвищить гнучкість і ефективність управління державним боргом через прийняття своєчасних управлінських рішень у випадку зміни ситуації із надходженням до бюджету коштів, необхідних для обслуговування боргу;
- акумулювання коштів від реалізації інвестиційних проектів, профінансованих за рахунок позик, і від використання власності, створеної в ході реалізації даних проектів, для наступних розрахунків по погашенню та обслуговуванню боргових зобов'язань;
- створення боргового підрозділу для моніторингу корпоративної заборгованості, результативності діяльності державних представників і незалежних директорів у держкомпаніях;
- встановлення мінімального рівня боргу держави в розширеному розумінні;
- розширення внутрішнього кредитування на прийнятних умовах.

Ефективне управління державним боргом є запорукою зростання економіки, інвестиційної привабливості, фінансової стабільності держави, тобто є одним з головних чинників забезпечення макроекономічної стабільності в державі.

Література

1. Електронний ресурс [<https://mof.gov.ua/uk/osnovna-informacija>]
2. Електронний ресурс [<https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>]
3. Електронний ресурс [<https://mof.gov.ua/uk/borgovi-pokazniki-st>]
4. Бондарук Т. Г. Державний борг України та видатки бюджету на його обслуговування / Т.Г. Бондарчук, О.С. Бондарчук, Н.Ю. Мельничук // Статистика України. - 2018. - № 1. - С. 30–39

УДК 336.74

Миронова Юлія Юрївна

кандидат економічних наук, доцент,

*Ізмайло Олена Романівна, Лук'янченко Анастасія Олександрівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ НА СТАН ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Грошово-кредитна політика трактується як комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України через використання визначених даним законом засобів та методів. Грошово-кредитний ринок – це частина грошового ринку, яка знаходиться під безпосереднім впливом центрального банку, та включає ряд інструментів та методів, завдяки яким можлива реалізація грошово-кредитної політики держави.

Головним завданням функціонування грошово-кредитної системи є розробка і реалізація певної грошово-кредитної (монетарної) політики. Позитивний вплив цієї політики на розвиток економіки визначає ефективність самої грошової системи. Слід зазначити, що грошово-кредитна політика зазнає постійних змін через те, що вона пов'язана з політичною та економічною ситуацією в державі.

На даний момент доводиться констатувати наявність фінансової кризи в Україні, у зв'язку з чим монетарна політика держави має бути спрямована на забезпечення стабільності та стійкості національної валюти, запобігання подальшому зростанню безробіття і стабілізацію валютного ринку.

На основі підходів визначення поняття виділяють ряд принципів, які доцільні при визначенні структури грошово-кредитного ринку:

1) даний ринок включатиме у себе ті сегменти фінансового ринку, на яких НБУ може здійснювати власні операції або опосередковано впливати на їх кон'юнктуру за допомогою інструментів грошово-кредитної політики;

2) інформація про кон'юнктуру грошово-кредитного ринку та про результати діяльності ключових його суб'єктів повинна відображатись у аналітичних матеріалах та статичній звітності Національного банку України;

3) включення сегментів фінансового ринку не повинно суперечити функціям та напрямкам діяльності НБУ, які визначені Законом України «Про Національний банк України» [1].